

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

Introduksjon

Dette meldingsbladet fra Plan- og KU-senteret på NIBR inneholder en variasjon av bidrag, fra resultater av forskningsarbeider, til fagnyheter.

Oppfordringen har gått ut til hele senterets nettverk om å bidra. Noen har benyttet seg av denne muligheten til å spre informasjon om det de holder på med, og vi setter pris på deres bidrag. Vi benytter her anledningen til å minne om at meldingsbladet gjerne publiserer relevant stoff fra alle som kan tenkes å bidra med det, og godt kan motta slikt stoff når som helst.

Vi benytter anledningen til å ønske alle en god jul!

Av Martin Lund-Iversen, NIBR,
Redaktør (martin.lund-iversen@nibr.no).

Mange formelle endringer for plan og KU

1. juli 2009 så mange og store endringer i plan- og bygningsloven, innføring av en ny kart og planforskrift og revisjon av KU-forskriften. Miljøverndepartementet har etablert en nettside med oversikt over endringene: http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/planlegging_plan-og_bygningsloven/nytt-i-forbindelse-med-iverksetting-av-n.html?id=570477. Her presenterer vi en svært kort oversikt over noen utvalgte.

For planleggingen er det en rekke vesentlig endringer. Mest spennende er det kanskje at de overordnede føringene for planarbeidet styrkes gjennom den nye loven. Man innfører nasjonale forventinger planleggingen, både fylkene og kommunene forventes å legge føringer på sin egen planlegging gjennom planstrategier. I tillegg innføres regional planbestemmelser som styrker den regionale planleggingens betydning i kommuneplanleggingen. I tillegg innføres en egen nevning og vektlegging av kommuneplanens samfunnsdel, som det sies skal ta stilling til langsiktige utfordringer mål og strategier.

For KU er det ganske mange endringer, men ingen som jeg vil se som vesentlige. Det er verdt å legge merke til er at KU nå nevnes en rekke steder i lovteksten, men at det fullstendige bildet fremdeles finnes i en egen forskrift. Fra et KU-ståsted er det også interessant å merke seg det spesielle kravet om utredning av samfunnsikkerhet og risiko og sårbarhetsanalyse i kapittel 4. Her bør det samordnes med KU-behandlingen for KU-pliktige planer. Man kan også merke seg at det ikke lenger heter at forslagsstiller skal betale for utredningen, men at det nå står at han skal utarbeide den (§1, 7. ledd). Dette betyr selvsagt ikke at andre ikke har lov til å utarbeide, men slik jeg ser det understreker det forslagsstillers ansvar for produktet på en ny måte.

Den nye kart- og planforskriften handler om kommunenes bruk av elektroniske

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

kart- og informasjonsformater i planleggingen, slik at tilgjengeligheten og anvendbarheten på tvers av organisatoriske og administrative skiller på dette skal bli så god som mulig.

Av Martin Lund-Iversen, NIBR,
(martin.lund-iversen@nibr.no).

Befolkningsutviklingen på Smøla og Vega

NIBR deltar i det strategisk instituttprogamet (SIP), *Nature 2020+* ledet av Norsk institutt for naturforskning (NINA). I tillegg deltar NIKU, CICERO, NIVA og NILU. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og har bl.a. som mål å øke de deltakende forskningsmiljøenes kapasitet til å utvikle scenariometodikk. I scenarioarbeidet blir lokalbefolkningen engasjert i arbeidet med utvikling av framtidsbilder. Prosjektet fokuserer bl.a. på de to øykommunene Vega i Nordland og Smøla i Møre og Romsdal. I forbindelse med scenarioarbeidet har NIBR analysert befolkningsutviklingen i de to kommunene. Begge har opplevd en sterk befolkningsnedgang det siste tiåret. På Smøla falt befolkningstallet med drøyt 14 prosent, på Vega med nærmere 10 prosent. I begge kommunene er det en klar tendens til forgubbing: Både på Vega og Smøla var det for eksempel i 2006 flere personer mellom 66-75 år enn personer mellom 26-35 år.

I scenariosammenheng kan det pekes på to ekstreme utviklingsmønstre: I det ene forutsettes det at den norske

sentraliseringen tiltar i styrke, samtidig som befolkningsveksten blir svak. I en slik situasjon blir befolkningsnedgangen på Smøla og Vega vesentlig sterkere enn det Statistisk sentralbyrås (SSB) middelprognoser indikerer. I det andre scenariet tenker en seg at den norske sentraliseringen avtar i styrke, parallelt med en sterk nasjonal befolkningsvekst. I en slik situasjon kan befolkningsnedgangen på Vega og Smøla stoppe opp - og kanskje til og med bli erstattet med en befolkningsøkning.

NIBRs del av prosjektet er gjennomført av Kjell Harvold, jf også "Befolkningsutvikling på Smøla og Vega" NIBR-notat 2009:101.

Av Kjell Harvold, NIBR,
(kjell.harvold@nibr.no)

Kommuneplansamarbeid i Nord-Troms

Det kan være store gevinster å hente ved et interkommunalt plansamarbeid. I tillegg stiller den nye plan- og bygningsloven, klarere krav til kommunene mht planlegging. Loven har for øvrig også et eget kapittel (kapittel 9) viet til interkommunalt samarbeid. I 2009 utredet NIBR mulighetene for et samarbeid mellom kommunene Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvæningen i Nord-Troms. De mest aktuelle områdene for samarbeid er

- oppmåling
- GIS, kartteknisk
- arealplan

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

Et samarbeid i Nord-Troms er fornuftig av flere grunner. Planstatusen i kommunene er i dag lav. Kommunene har enten gamle planer, eller mangler planer helt. Det er m.a.o. behov for et løft på dette feltet i Nord-Troms. Samtidig kan enkeltkommunene bare i begrenset grad regne med støtte fra fylkesnivået på dette feltet. Det å etablere et interkommunalt samarbeid krever samtidig en grundig gjennomdrøfting lokalt. Flere organisasjonsmessige løsninger kan være aktuelle. I NIBRs evaluering presenteres to slike løsninger.

Prosjektet ble gjennomført av Terje Skjeggedal og Kjell Harvold, med den sistnevnte som prosjektleder, jf også "Kommuneplansamarbeid i Nord-Troms" NIBR-notat 2009:112.

Av Kjell Harvold, NIBR,
(kjell.harvold@nibr.no)

Folkehelse og planlegging

I plan- og bygningsloven av 2008 er det en målsetting å fremme befolkningens helse og motvirke helseforskjeller, forebygge kriminalitet og skade på helse. Denne loven og forarbeidene til den er utgangspunktet for et større strategisk instituttprogram (SIP) som vi har jobbet med ved NIBR siden 2006. Det er per i dag om lag 10 forskere knyttet til temaet Folkehelse og Plan ved NIBR.

Prosjektene spenner fra generell kompetansebygging i forskning på planlegging og folkehelse til studier av organisering, styring og implementering

av plan som verktøy i nasjonal folkehelsepolitikk.

Av Marte Feiring
(marte.feiring@nibr.no), Marit Helgesen
(marit.helgesen@nibr.no) og Hege Hofstad
(hege.hofstad@nibr.no), alle NIBR

Kulturarv og stedsidentitet

Kulturarvens betydning for identitetsbygging, profilering og næringsutvikling.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom NIBR, NIKU og UMB, og er finansiert av Norges forskningsråd, innenfor programmet Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG).

I NIBRs del av prosjektet studeres hvordan kulturarv inngår i omdømmebygging og byers profilering, og som ressurs i forbindelse med økonomisk utvikling/næringsutvikling. Sentrale aktører fra politikk og forvaltning er intervjuet i byene Fredrikstad, Arendal, Ålesund og Narvik. Studien viser at byenes historiske identitet integreres i dagens identitetskonstruksjoner, ikke bare som et historisk bakteppe eller i fysiske bymiljøer, men like mye som lokal mentalitet og lokalt lynne. Dette brukes aktivt til å profilere så vel næringsmessige muligheter som byenes kvaliteter som bosted og besøkssted. I næringsssammenheng fremstår kulturarven til dels som et uutnyttet potensial, selv om det ikke mangler på ideer, visjoner og ambisjoner. Studien viser at kulturhistoriske elementer gir

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

tyngde til mye av det som i dag oppfattes som en attraktiv by, gjerne i kombinasjon med det moderne og framtidsrettede. Fornyelse og forvaltning av kulturarv ivaretas ikke bare av fagfolk og politikere, men like mye av sivilsamfunnets aktører og næringslivet. Bruk av kulturarven i stedsutvikling og næringsutvikling vil trolig skyte fart i årene som kommer dersom visjoner, planer og utredninger om denne tematikken blir omsatt til handling og aktiviteter.

Av Ragnhild Skogheim (ragnhild.skogheim@nibr.no) og Guri-Mette Vestby (guri-mette.vestby@nibr.no), begge NIBR

Møtesteder i bydel Søndre Nordstrand

Som ledd i Oslo sør-satsingen kartlegger NIBR møtesteder i bydelen. Gode steder å treffes, inne og ute blir vurdert som viktig arenaer for inkludering og bygging av sosiale nettverk. I Søndre Nordstrand, en bydel med stor innflytting av beboere med innvandrerbakgrunn, blir dette ekstra viktig. Oppgaven består i å kartlegge dagens møtesteder, vurdere deres betydning, finne sterke og svake sider ved dem og identifisere behov for forbedringer og helt nye møtesteder.

Med *møtested* i denne forbindelse tenker vi på steder hvor folk treffer hverandre, inne og ute. Møtesteder kan være planlagte eller ha oppstått mer tilfeldig som følge av andre, mer målrettede

aktiviteter. Eksempel på møtested kan være møterommet til en forening, et fellesrom i borettslag, et velhus eller en kafé. Det kan også være buss- eller togstasjon, en plass utenfor butikken, en lekeplass eller en grillplass i skogen og liknende. Bydelen ønsker en oversikt over møtesteder som betyr noe for beboerne og bruken av dem.

Bydel Søndre Nordstrand er folkerik og dekker et stort område. Vi har derfor bestemt oss for å kartlegge de fire delområdene Holmlia, Mortensrud, Hauketo og Bjørndal hver for seg.

NIBR har lagt opp arbeidet som i hovedsak en kvalitativ studie. Vi innhenter kunnskap fra tre kilder:

- Et enkelt spørreskjema til borettslag, sameier og velforeninger
- Bredt sammensatte arbeidsgrupper som representanter for delbydelene
- En arbeidsoppgave for skoleelever på ungdomstrinnet.

I tillegg gjør vi oss kjent med bydelen gjennom befaringer.

Studien skal foreligge som rapport primo mars. Prosjektteamet består av Lene Schmidt, Marit Ekne Ruud og Jon Guttu, med sistnevnte som prosjektleder.

Av Jon Guttu, NIBR, (jon.guttu@nibr.no)

Planlegging som et verktøy for en bærekraftig forvaltning friluftsområder

Gjennom forskningsradsprogrammet Miljø 2015 har Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) og NIBR fått støtte til prosjektet *Conditions for sustainable management of urban recreational landscapes. May governance and accessibility be valuable tools?*

Prosjektet studerer hvilken rolle kommunal planlegging, lokal mobilisering og tilgjengelighet og bruk av friluftsområder spiller i forhold til en bærekraftig forvaltning av slike områder. Prosjektet er komparativt; både norske og svenske kommuner inngår i studien. Vi vil undersøke hvordan målet om bærekraftig utvikling forankres i lokale planer; hvordan ulike lokale aktører samhandler i forhold til forvaltning og planlegging av friluftsområder og vi vil kartlegge friluftsområders tilgjengelighet og bruken av et utvalg slike områder. Studien vil basere seg på dokumentanalyse, spørreundersøkelse, kvalitative intervjuer, observasjon og GIS-data. Bredden i data gir en unik mulighet til å kombinere geografiske data med innsikt i lokale demokratiske prosesser. Dermed vil hele spennet i planleggingen, fra politikktutforming til konkrete, fysiske effekter inngå i prosjektet. Kontaktperson på NIBR er Hege Hofstad.

Av Hege Hofstad, NIBR
(hege.hofstad@nibr.no).

Byutvikling på Ensjø

Prosjektet beskriver og vurderer Oslo kommunes arbeid med byutvikling på Ensjø. Rapporten ser på planredskapene som er tatt i bruk, kommunens organisering, grunneiernes organisering og beboernes og politikernes roller.

I rapporten kontrasteres Ensjø til to andre store, utbyggerstyrte byutviklingsprosjekter, Løren og Nydalen. Disse områdene er utviklet av én grunneier, mens Ensjø startet med et hundretalls ulike eiendomsbesittere med ulike planer for sine eiendommer.

Ambisjonen for den fysiske utformingen av Ensjø-byen er høy, og basert på betydelige utbyggerbidrag. For å oppnå dette har Oslo kommune utformet en modell som kombinerer planmessige, organisatoriske og finansielle styringsredskap. Modellen hviler på private reguleringsforslag, rekkefølgebestemmelser og utbyggingsavtaler. Kort oppsummert ble et overordnet styringsdokument (Planleggingsprogram) supplert med detaljert plan for alle offentlige rom i området og oversikter over kostnader og tekniske løsninger. Videre har utbyggere og grunnereiere organisert seg og kommunen har etablert en bred tverretattlig Samarbeidsgruppe, samt en overordnet styringsgruppe med representanter fra flere byrådsavdelinger.

Rapporten går i dybden på organisasjonsmodellen for Ensjø og ser

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

hvordan den interne koordineringen i kommune har forløpt med hensyn til representasjon i Samarbeidsgruppen og etatenes oppfølging av styringsdokumentene, samt ressurstilfanget fra kommunene og på samarbeidet med utbyggere og innbyggere.

Rapport: Forhandlingsbasert byutvikling: Evaluering av Oslo kommunes arbeid med å utvikle Ensjø fra bilby til boligby. NIBR-rapport 2009:20

Av Berit Nordahl (berit.nordahl@nibr.no), Kjell A. Harvold (kjell.harvold@nibr.no), Ragnhild Skogheim (ragnhild.skogheim@nibr.no), alle NIBR

Møter/Kurs/Konferanser i Norge

Avholdt

I månedsskifte november/desember 2009 arrangerte NIBR et todagers arbeidsseminar i folkehelse og planlegging. 12 forskere fra NIBR og samarbeidende institusjoner bidro med innlegg eller paper. De ulike bidragene handlet om: folkehelse og planlegging, ulikhet i helse, kommunene som arena for lokal folkehelsepolitikk, frivillig sektors deltakelse i folkehelsepolitikk, kriminalitetsforebyggende arbeid som del av folkehelsepolitikken, folkehelse og WHO samt internasjonal aidsproblematikk.

Av Marte Feiring (marte.feiring@nibr.no), Marit Helgesen (marit.helgesen@nibr.no) og Hege Hofstad (hege.hofstad@nibr.no), alle NIBR

Kommer

BYPOLITIKK OG BYOMFORMING

Hva mener politisk ledelse i byene om byomforming på kort og lang sikt, og hvilke utfordringer gir det til planleggerne?

Kurs i regi av Tekna, 5 og 6 januar 2010. http://www.teknakurs.no/portal/page/portal/kurs/vis_arrangement?p_kp_id=17157

Nye publikasjoner fra NIBR

Alle publikasjoner er nå tilgjengelige gratis på NIBRs nettside www.nibr.no. Her er et uvalgt, basert på en vurdering av hva som er mest aktuelt for leserne av dette meldingsbladet.

Rapporter

Sissel Hovik, Inger Marie Stigen
Evaluering av Kvalitetskommune-programmet: En undervegsrapportering
Samarbeidsrapport NIBR/NOVA/IRIS 2009

Knut Bjørn Stokke, Eli Havnen, Einar Dahl, Eli Rinde
"Bit for bit" utbygging i kystsonen: Konsekvenser for natur og miljø

Plan- og KU-aktivitet

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU Nr. 1-2009

Samarbeidsrapport NIBR/NIVA/HI
2009

Guri Mette Vestby
**Stedsutvikling i Eidfjord: - en
sosiokulturell stedsanalyse**
NIBR-rapport 2009:22

Berit Nordahl, Kjell A. Harvold,
Ragnhild Skogheim
**Forhandlingsbasert byutvikling:
Evaluering av Oslo kommunes arbeid
med å utvikle Ensjø fra bilby til boligby**
NIBR-rapport 2009:20

Tore Hansen, Marthe Indset, Trond
Tjerbo, Ingunn Sletnes
**Fylkesmannen mellom lokalt folkestyre
og statlig styring**
NIBR-rapport 2009:19

Knut Onsager
**By- og småstedsregionene i Innlandet:
Kompetanse, innovasjon og utvikling**
NIBR-rapport 2009:14

Frants Gundersen, Kjetil Sørli
**Demografi og næringsutvikling i Sogn og
Fjordane**
NIBR-rapport 2009:13

Vidar Vanberg
**Handels- og senteranalyse for Trysil
kommune**
NIBR-rapport 2009:11

Siri Nørve
**Boligkvalitet og kommunal planlegging:
Erfaringer fra bruk av det kommunale
plansystemet for å fremme universell
utforming**

NIBR-rapport 2009:08

Notater

Kjell A. Harvold, Terje Skjeggedal
Kommuneplansamarbeid i Nord-Troms
NIBR-notat 2009:112

Kjetil Sørli
**Bolyst og stedsattraktivitet: Motiver for
å flytte og bo i distriktene**
NIBR-notat 2009:111

Ragnhild Skogheim, Knut Bjørn Stokke,
Erling Vindenes
**Kystens kulturminner og kulturmiljøer i
Fræna**
NIBR-notat 2009:108

Marit K. Helgesen, Inger Marie Stigen,
Trond Tjerbo
**Kompetanseløftet 2015 - kommunenes
deltakelse: Erfaringer høsten 2008**
NIBR-notat 2009:103

Guri Mette Vestby, Hege Hofstad
**Lokalt folkehelsearbeid:
Underveievaluering av Helse i plan
prosjekter og Partnerskap for folkehelse**
NIBR-notat 2009:102

Kjell A. Harvold
Befolkningsutvikling på Smøla og Vega
NIBR-notat 2009:101

Plan- og KU-aktivitet

Meldingsblad fra Senter for Plan og KU
Nr. 1-2009

Ønsker du annen informasjon fra NIBR,
skriv til Informasjonsavdelingen
Postboks 44, Blindern, 0313 Oslo.
Du kan også ringe 22 95 89 61, fakse 22
60 77 74 eller sende e-post til:
berit.willumsen@nibr.no